

grafikus illusztrációi, térképi és teraszalt ábrázolásai. A szerző nem mellőzi a korábbi szakirodalom kritikai idézését, és nem rejtí fátíol mögé a polgári lakosságot ért atrocitásokat sem: a magyarok kárára a Délvidéken és Erdélyben vagy a magukat megadó horvátok kárára Nagykanizsán. Ugyanígy nem titkolja, hogy a magyar oldalon harcoló, korábban császári seregek katonáinak egy része az események előrehaladtával nem kívánt a magyar hadviselés tagja maradni, s kellő súllyal szerepelnek a felső magyar hadvezetés tagjainak személyes ellentétei is, illetőleg hadvezetési hibái. Ahogy nem maradnak említetlenül a politikai vezetés felesleges beavatkozásai sem a katonai ügyekbe. Mindez igen jelentős lépés az utókor, a nagyközönség történelmi tisztánlátása felé: a szerző nem enged semmilyen túlzás csábításának, mérlegel és tárgyilagos képet ad. Nagy érdeme a kötetnek, hogy az egymással szemben álló politikusok és katonák egy részének miniportréját is tartalmazza. Az utolsó oldalakon, melyeket részletes irodalomjegyzék követ, a megtorlás, valamint a Kossuth-emigrációról szükséges tudnivalók olvashatók.

Az 1848–49-es magyar forradalom és szabadságharc tulajdonképpen nemzetteremtő tényező, a köz-történelmi emlékezetnek időben az a legtávolabbi pontja, amelyet bizonyos vonatkozásban ma is hatásosnak, átélhetőnek lehet érezni,

amellyel kapcsolatban az emlékezés a személyes érintettség érzését is felkeltheti. Hermann Róbert ennek eseményeit összefoglalva a hazai hadtörténeti irodalom egyik alapkönyvét írta meg, amely a kiadó és munkatársai jóvoltából ráadásul szép könyvként kerülhet az olvasók kezébe.

BUDA ATTILA

(*Korona Kiadó, Bp., 2001.*)

Mítoszok, legendák, tévhitek a 20. századi magyar történelemről

Az Osiris Kiadó gondozásában jelent meg ez a Romsics Ignác által könyvvé szerkesztett tanulmánygyűjtemény, mely a 20. századi magyar történelem vitatott, legendától övezett kérdéseiben kíván kapaszkodót nyújtani az olvasónak. Annak az olvasónak, aki átélte a múlt század eseményeit, abban aktív vagy passzív szereplőként maga is részt vett. A könyv segítséget nyújt, hogy az eseményektől biztonságos távolságban, a történészek tárgyilagosságát alapul véve néhány vitás kérdést, téves beidegződést tisztázzon.

A könyv bevezetőjében a szerkesztő a történetírás történetéről szól. Érdemes figyelmesen olvasni; a

történelmet nemcsak megírni, hanem átírni is lehet a különböző érdekeknek megfelelően. A történész érdeklődése ezzel szemben „érdek nélküli érdeklődés” – ez a kanti gondolat talán a leghangsúlyosabb a bevezető végén.

A kötetben szereplő tanulmányok a 20. század magyar történelmének olyan kérdéseit veszik nagytitok alá, melyekhez rengeteg tévhit, legenda, mendemonda tapadt. A Monarchia felbomlása és az azt megelőző első világháború meghatározta Magyarország múlt századi státusát. Tárgyalásra kerül ennek megfelelően a Trianon-kérdés vagy Tisza István szerepe a világháború kitörésében. Rendkívül érdekes a Habsburg Monarchia alkonyával foglalkozó munka, mely magyar és osztrák szemszögből egyaránt bemutatja a felbomlás folyamatát, s annak utóéletét a köztudatban.

A trianoni békéhez kapcsolódó legendák száma szinte végtelen. Ablonczy Balázs tanulmánya a kérdést a történész elfogulatlan szemszögből mutatja be; ehhez rengeteg külföldi és magyar forrást használ fel, többszörösen alátámasztva az eseményeket.

Rengeteg mítosz övezte és övezi ma is a két világháború közötti magyar kül- és belpolitikát. Mennyire volt Magyarország kényszerpályán? Dönthettek volna-e másképp akkori politikusaink? Beszélhetünk-e fasizmusról a Horthy-rendszer kap-

csán? Ezekkel a kérdésekkel két tanulmány is foglalkozik a könyvben. A kormányzó személyéről, az egész rendszer működéséről, a két világháború közötti magyar diplomáciáról olvashatunk itt olyan adatokat, eddig talán kevésbé hangsúlyozott – esetleg elrejtett – tényeket, amelyek más megvilágításba helyezik a történeteket. A Horthy-legendakörről egy tanulmány szól részletes, tényfeltáró alaposítással.

A könyv lineáris szerkezetű, így második felében Magyarország második világháború utáni történetével foglalkozó írások találhatók. A felszabadulás és az ezzel járó szovjet katonai jelenlét a rendszerváltás óta válhatott újra vitakérdéssé. Ungváry Krisztián tanulmánya Magyarország szovjetizálásának kérdését mérlegelve sokoldalúan mutatja be Magyarországot és Közép-Európa lehetőségeit a háború után. Legendák öveztek és övezik a második világháborút követően létrehozott Nékoszt is. Papp István munkája részletes alaposítással tárja elénk a Nékoszt történetét a gyökerektől a pártba integráláson át a feloszlataig.

Győzhetett volna-e az 1956-os forradalom? Ismét egy kérdés, s bár a történelemben nincs „ha”, ’56 elvi és gyakorlati esélyeit érdemes végiggondolnunk. Ezt tette Békés Csaba is; az októberi eseményeket átfogóan, a világpolitikába is bekapcsolva tárja elénk. A kötetet záró tanulmány a Kádár-korszak gazdaságpolitikáját

vizsgálja, s azt, hogy mennyire volt jólét, létbiztonság abban a mai napig sokak által emlegetett másfél évtizedben, amikor Magyarország tagghatatlanul fejlődő tendenciát mutatott.

Sajátos értelemben, de hézagpótlónak érzem ezt a munkát. Kellett, szükség volt rá, mert valamennyiünket érdekel a múlt. Ez a múlt azonban mindig tele van utólagos kiegészítéssel, ferdítéssel, elhallgatással. A kötet szerzői teljesítették azt a feladatot, amely a történészé: elfogulatlanul, hiteles forrásokra támaszkodva, túlfűtött érzelmektől mentesen beszélni arról, ami mindannyiunké.

SÜTŐ CSABA ANDRÁS

(*Osiris Kiadó, Bp., 2002. 407 o. 2480 Ft*)

Sólyom László: ***Az alkotmánybíráskodás*** ***kezdetei Magyarországon***

Magyarországon az Alkotmánybíróság felállítását az 1989. évi I. törvény írta elő. Az 1985-ben választott országgyűlés öt alkotmánybíróat nevezett ki. További öt tagot az 1990. évi demokratikus választások után összeült országgyűlés választott meg. Az Alkotmánybíróságról szóló 1989. évi XXXII. törvény 52. § (2) bekezdése alapján 1990. janu-

ár 1-jei hatállyal az Alkotmánybíróság megalakult, és megkezdte működését. A testület első elnöke dr. Sólyom László lett, kilenc évre szóló megbízatással.

Bár az Alkotmánybíróság sosem mitizálta a rendszerváltást – egyik fő elve épp az volt, hogy rendkívüli történelmi körülmények sem igazolhatnak semmilyen kivételt az alkotmányosság betartása alól –, mégsem kellett eltelnie hosszú időnek, hogy megállapítsuk, az első bíróság kilencéves tevékenysége meghatározta a magyar jogállam megteremtését. Ezt a tevékenységet „nem tudja semmilyen utólagos értékelés megváltoztatni, nem tudja elvenni, nem tudja felnagyítani”. Így ez a kötet sem az értékelés jegyében készült. Folyamatosan mutatja meg azt a munkát, ami a közvélemény számára az Alkotmánybírósági Határozatok szövegéből ismerhető meg. Ez az oka annak, hogy a könyv nem korlátozódik csupán az ún. nagy döntések – halálbüntetés eltörlése, abortuszítélet, vérségi származás ismeretéhez való jog, információk önrendelkezési jog bevezetése – bemutatására. Ezek háttéranyagként szolgálnak, különösen a második szerkezeti egységet képező rendszeres áttekintés során, melyben a bíróság teljes joggyakorlata kerül feldolgozásra.

A gyűjtemény első részét azok a tanulmányok adják, melyekből szemünk láttára bontakozik ki a döntésekben utóbb megnyilvánuló gon-